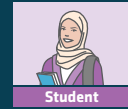

Een verhaal voelen we allemaal

Voor wie?

Wat is het?

Hoe is het om een onbedwingbare drang te hebben om je haren uit te trekken, om in je eentje een boomlange recalcitrante puber op te voeden in een kleine gehorige flat, of om een kind te begeleiden dat ervan wordt verdacht zijn zusje seksueel te hebben misbruikt? Wat ervaart iemand in zo'n situatie? Wat drijft iemand, waar droomt zij van, en waar is hij bang voor?

Studenten, docenten, of professionals lezen met elkaar een verhaal waarin iemands ervaringen op een directe, persoonlijke manier zijn beschreven.

Een verhaal van iemand die je in je werk zou kunnen tegenkomen.

Wat betekent bijvoorbeeld 'passend onderwijs'? Je kunt dat leren uit een pedagogisch handboek met richtlijnen, maar het helpt ook als je hoort hoe het is voor Anne, die dertig kinderen moet leren spellen, terwijl Wout en Joep nog geen vijf letters stil op hun stoel kunnen blijven zitten, en ze van Jade nooit weet of ze het heeft begrepen, omdat het meisje weinig zegt en veel voor zich uit staart.

Na de lezing bespreek je met elkaar het verhaal via een lijstje vragen die zijn geïnspireerd op narratief onderzoek.

Wat brengt deze werkvorm jou?

Professionals, docenten, studenten

- Door een verhaal zie, hoor en voel je wat iemand anders in een bepaalde situatie meemaakt. Even ben je in de wereld en het leven van een ander, kun je voelen hoe het is om hem of haar te zijn. Het is meeslepend en avontuurlijk.
- Het brengt je dichterbij de mensen met wie je werkt.
- Ieder sociaal beroep vraagt om inlevingsvermogen. Verhalen vergroten dat vermogen.
- Door de bespreking aan de hand van vragen, merk je hoe eenzelfde verhaal verschillende reacties oproept bij mensen (nóg meer inlevingsvermogen!).

Een verhaal voelen we allemaal

Wie organiseert het?

Iedere individuele professional of student kan op zoek gaan naar pakkende verhalen, om het leren te verdiepen, een presentatie te verlevendigen of een werkstuk te illustreren. Je kunt ook als docent, opleider of teamleider het initiatief nemen om samen verhalen te lezen. Hieronder geven we aan hoe je dat zou kunnen doen.

Hoe organiseer je het?

Een verhaal vertellen

Bedenk bij welke cursus of bijeenkomst het past om een verhaal te vertellen. Zoek op internet of in de bibliotheek naar een verhaal en begin een bijeenkomst met het voor te lezen. Je zult merken dat je meteen de aandacht hebt.

“Het was een warme, benauwde dag toen ik Kimberly voor het eerst zag. In juli 2018 kwam ze met haar dochtertje wonen op een van de locaties van Timon in Rotterdam waar wij tienermoeders begeleiden. Kimberly was net zeventien, haar dochtertje twee. Al haar spullen stonden in de kamer. Het waren er heel erg veel. Kimberly had totaal geen overzicht. Ook had ze eigenlijk helemaal geen zin om daar met mij over te praten. Ze had een afkeer van hulpverleners. Later legde ze uit waar die afkeer vandaan kwam: ‘Blanke mensen vinden ons niet goed en willen onze kinderen afpakken.’” (vrij naar: [jeugdzorgnederland](#))

Wissel uit wat dit bij de studenten oproept.

Tessa ligt op zevenjarige leeftijd lang in het ziekenhuis. Als puber blikt ze terug op deze periode. “Je raakt in een jaar echt heel snel gewend aan dingen, aan je hele omgeving en de mensen om je heen. Ook aan de arts die één keer in de week zo’n groene jas aan had. Ik had dan het idee van: oh, het is zondag want hij heeft z’n zondagse jas aan (lacht). Als kind creëer je gewoon een eigen wereld om je heen. Ik ging altijd op de kraamafdeling kijken. Of op rolschaatsen door de gang heen, weet je wel, dat soort dingen. Toen ik weg moest maakte ik er echt drama van. Toen mocht ik één keer in de week terugkomen in het ziekenhuis en dan mocht ik spelletjes meedoen en dat soort dingen. Op woensdag was dat, en dat is langzaam afgebouwd. Op een gegeven moment hield dat op, toen was ik intussen wel weer helemaal gewend aan het normale leven. Het ziekenhuis was mijn thuis niet meer.” (vrij naar [vgvz](#))

Aan de hand van verhalen kun je verschillende perspectieven op een onderwerp belichten, bijvoorbeeld die van de cliënt én professional, de zon- én schaduwzijde van het werk in het jeugddomein.

*“‘Oh, ik zie dat je ruimte hebt op je caseload,’ zei mijn manager en hij legde een dossier op mijn bureau. Je moest gewoon vijftien zaken draaien en als je er dertien had, omdat je een aantal heftige zaken had, werd gevraagd wat je dan nodig had om toch meer te draaien. Op zich kon ik het prima, tot ik op een gegeven moment dacht: ik kan de hulp niet meer waarborgen, ik kan niet meer goed doen wat nodig is in dat gezin.” (Spaans, B. & Houweling, L. (2019, september). Hart voor jeugd. *PIP pedagogiek in praktijk*, 2019 (110). 20-24.)*

Je kunt zelf verhalen zoeken, maar dit ook aan een groepslid vragen. Als je eenmaal vertrouwd bent met het gebruik van verhalen kun je er steeds meer uit halen.

Een verhaal voelen we allemaal

Actief luisteren naar de verteller en zijn verhaal

Door langere verhalen met meer aandacht te lezen kun je er meerdere lagen in ontdekken. Een voorbeeld van zo'n langer verhaal vind je onderaan dit document.

Geef de opdracht om een verhaal rustig door te lezen en daarna onderstaande vragen eerst individueel te beantwoorden en daarna te bespreken.

1. Wie zijn er betrokken in het verhaal?
2. Wat wordt er gezegd, wat is de inhoudelijke boodschap van het verhaal?
3. Hoe wordt dat gezegd, en wat vertelt jou dat over de verteller en over zijn boodschap?
  - a. Welke woorden gebruikt de verteller veel?
  - b. Zijn er verschillen in wat de verteller waarneemt, beleeft, vindt en doet?

Ik-gedicht

Een verrassende manier om de stem van de verteller nog beter te horen en te ontdekken hoe hij over zichzelf praat is het ik-gedicht. Geef daarbij de volgende opdracht.

1. Onderstreep in de tekst de zinnen waar het woord 'ik' in voorkomt samen met het werkwoord en mogelijk andere belangrijke woorden. Houd de volgorde aan waarin deze zinnen in de tekst staan.
2. Schrijf vervolgens de zinnen onder elkaar in een apart document.
3. Lees het ik-gedicht hardop voor.
4. Wat roept dit op?

In gesprek met het verhaal

Geef de opdracht om onderstaande vragen individueel te beantwoorden en daarna te bespreken.

1. Ga na wat je raakt. Wat vind je bijzonder, vreemd of leuk? Vraag je af wat de sfeer van het verhaal is. Wat stoort je? Wat roept vragen op? Kortom, wat dringt zich aan je op? Soms word je geraakt door een zin of een woord (misschien wordt er wel een woord gebruikt dat je zelf nooit zou gebruiken, of is er een woord dat steeds terugkomt), soms word je geraakt door de inhoud van een verhaal of de manier waarop het verteld wordt. Het kan van alles zijn. Om je te helpen om iets over de tekst te zeggen, kun je bijvoorbeeld een metafoor bedenken, een voorwerp, sprookjesfiguur of een ander beeld dat je associeert met dit verhaal. Ook kun je bedenken welk landschap je bij een verhaal of gesprek vindt passen.
2. Wat ontbreekt in het verhaal? Zijn er aspecten die je verwacht maar waarover niet gesproken wordt?
3. Wat vind je van het verhaal?
4. Probeer na te gaan wat maakt dat er iets bij je opgeroepen wordt. Wat zegt dat over jezelf? En wat zegt het over je beeld van ... (deze kinderen, opvoeders, professionals)?
5. Wat neem je mee uit deze ervaring? Wat leer je ervan of neem je jezelf voor?

Juist de verschillende ideeën over het verhaal vormen een rijke bron. Probeer daarom in een gesprek over een verhaal, bewust en zorgvuldig naar elkaar te luisteren zonder te bedenken wat je ervan vindt. Vragen die je bij dit gesprek op weg kunnen helpen zijn:

1. Waarin verschillen de ideeën die jullie aan de hand van de vorige vragen hebben? En waarin zitten overeenkomsten?
2. Zegt dat iets over het verhaal? Over jou, over beide, over jullie?

Let op. Als je in het onderwijs of in een team met verhalen werkt heb je daarmee vaak een bepaald inhoudelijk doel. Om actief naar een verhaal te luisteren en onverwachte antwoorden op een vraag te krijgen, is het goed om die doelstelling even te parkeren. Pas na de open verkenning kan je het doel van de bijeenkomst er weer bij pakken en bespreek je met elkaar de betekenis van het verhaal in dat licht.

Een verhaal voelen we allemaal

Waar vind je een geschikt verhaal?

Er zijn veel 'kant en klaar' verhalen, in boeken, onderzoeksverslagen en op internet. Hieronder vind je ter inspiratie een paar bronnen. Als jij en je studenten of collega's de smaak te pakken hebben zal blijken dat jullie overal verhalen kunnen vinden. In tijdschriften, romans, dichtbundels. Je kan ook je eigen persoonlijke ervaringen rijk beschrijven en je studenten of collega's daartoe uitnodigen. Korte anekdotes, levensverhalen... Beschrijf dan altijd concrete gebeurtenissen, hoe je ze beleefd hebt en wat ze voor je betekenen. Ook door mensen open te interviewen kan je verhalen 'ophalen'.

- **Deze verhalen** geven zowel inzicht in het werk van de jeugdprofessional als van de jongeren waarmee ze werken.
- Wat doet een **wijkteammedewerker** zoal?
- **Ervaringsverhalen over kindermishandeling**
- Hoe is het als **kind om een chronische ziekte** te hebben?
- Persoonlijke verhalen van mensen die te maken hebben gehad met **psychiatrische klachten**
- **Portretten van thuiszitters**
- Verhalen over **omgaan met Corona**

Een boek met portretten van mensen met psychiatrische achtergrond is bijvoorbeeld Busato, V., & Valckx, P. (2018). *What's wrong with me? Gezichten achter de DSM*, Amsterdam: Hogrefe Uitgevers.

Credits

Een verhaal voelen we allemaal is een product van het Regionaal Leernetwerk Jeugd Utrecht, in samenwerking met de Kenniswerkplaats Jeugd Utrecht Stad (KJUS) en de Academische Werkplaats RisicoJeugd (AWR). Het is geïnspireerd door narratieve onderzoeksmethoden. Auteurs: Loes Houweling (HU), Marie-José Geenen (HU) en Renske Schamhart (HU). Financiering: ZonMw. Vormgeving: Analytic Storytelling. CC BY-NC-ND Hogeschool Utrecht, oktober 2021.

Een verhaal voelen we allemaal

We treffen David (24) in het huis waar hij sinds een jaar woont. David was dertien toen hij vanwege brandstichting op zijn school in een Justitiële Jeugdinstelling belandde. 'Ik had het gevoel dat ik me moest bewijzen,' zegt hij over die daad. Na zes maanden werd hij overgeplaatst naar een JeugdzorgPlus-voorziening. Negen jaar later leidt hij een leven zoals veel van zijn leeftijdgenoten. Hij heeft in de avonduren zijn havo-diploma gehaald en studeert toegepaste psychologie. Hij hoopt na het behalen van zijn hbo-propedeuse naar de universiteit te gaan.

"Toen ik uit de JeugdzorgPlus kwam, heb ik drie maanden bij mijn moeder gewoond. Maar de vrijheid die ik wou zat m'n moeder heel erg in de weg. Ik was altijd al een heel puberaal kind, maar nu ook nog eens een grofgebekt puberaal kind. Ik had last van het 'vrijheidssyndroom' zoals ik dat noem. Ik deed alles wat God verboden heeft. Om het heel kort samen te vatten: drank en drugs. En dan tot the max. Ieder weekend een feestje, alles wat je wordt aangeboden proberen. Heel veel XTC en MDMA. Dat gaf zo'n geluksgevoel. Mijn moeder en m'n stiefvader hadden vaak ruzie over mij. En dat wilde ik niet. Ik kon naar RIBW [beschermd wonen]. Daar heb ik twee jaar gewoond. Na twee jaar RIBW ben ik weggestuurd, omdat ze vonden dat ze me niet konden helpen. Ik had te weinig hulpvragen. Het ging te goed blijkbaar. Ik belandde op kamers in een studentenhuis. In de jaren daarna heb ik veel gereisd en op verschillende kamers gewoond. Sinds een jaar woon ik in dit huis. Dat is van mijn vader.

Ik heb een goed contact met mijn vader. We zien elkaar niet veel, twee keer per jaar. Dat is prima. Als we elkaar zien praten we heel diep. Mijn moeder woont hier twintig minuten vandaan. Dus dat is wel chill. Ik kan goed met haar praten. Zij is er altijd voor me geweest, ook toen ik in de JeugdzorgPlus zat. Ze kwam ieder weekend langs.

In de JeugdzorgPlus heb ik altijd het gevoel gehad dat ik er niet thuishoorde. Ik had een half jaar in de jeugdgevangenis gezeten. Ik kwam daar als dertienjarige op een groep van 17-18-jarigen. Nou de eerste twee maanden, ik ga er echt niet om liegen, heb ik niet durven te douchen. Ik was levensbang. Maar uiteindelijk kon ik wel goed overweg met die jongens. Ze vonden het niet goed om mij na de jeugdgevangenis vrij te laten, want ik had toch een pittig strafbaar feit gepleegd. En bovendien zou ik in JeugdzorgPlus een behandeling krijgen.

Mijn behandelplan was gericht op mijn eigen gedrag: dat ik minder spatjes zou maken, minder opstandig doen, dat ik meer meeding in alles wat er werd gezegd. Niet overal tegenin zou gaan. Ze wilden gewoon dat ik zo mak was als een lammetje. Ik heb ook twee jaar lang concerta geslikt, omdat ze toen dachten dat ik ADHD had. Ik heb er heel lang voor moeten vechten om die medicijnen van me af te kunnen krijgen.

De JeugdzorgPlus-tijd heeft veel invloed gehad. Ik loop er de laatste tijd tegenaan dat ik in relaties heel claimerig word. En als de situatie mij te emotioneel wordt, dan ga ik veel blowen. Dat ben ik het laatste jaar gaan inzien. Ik blowde zo'n twintig jointjes per dag, nu rook ik er nog drie.

De iso heeft er bij mij wel ingehakt. Daar ben ik wel eens in gezet omdat ik iemand probeerde te helpen. Toen ik vrijkwam had ik best veel last van nachtmerries. Dat was heel heftig. Daarvoor heb ik EMDR gehad. Zo heb ik wat ik daar heb meegemaakt wel kunnen verwerken.

JeugdzorgPlus heeft gezorgd dat ik heel sterk in m'n schoenen sta. Als er nu een tegenslag op mijn pad komt, dan denk ik 'zal nooit zo erg zijn als toen'. Het heeft mij heel veel mensenkennis gegeven. Het heeft mij normen en waarden geleerd van waar ik voor sta. Ik heb daardoor mensen goed leren begrijpen. Ook tussen de regels leren lezen wat iemand daadwerkelijk zegt. Het heeft me ook laten inzien hoe erg m'n ouders er in die tijd voor mij waren. Ondanks dat ik best wel een klote-kind was, dat ze mij toch heel veel liefde hebben gegeven. Dat is wel positief.

Nu kan ik pas zeggen dat bepaalde begeleiders die ik vroeger niet mocht best wel wat hebben betekend. Als je in zo'n setting zit en je wordt ergens op aangesproken, dan reageer je vanuit verdediging. We verzetten ons in die tijd tegen alles. Als je daar zit kun je niet overzien wat begeleiders voor jou aan het doen zijn."

Bron:

Sondeijker, F., Sarti, A. & Geenen, M.-J. (2020). Hoe gaat het nu met jongeren uit de JeugdzorgPlus? Periode 2008-2013. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, Hogeschool Utrecht.